

A Capistrán helyőrségi templom tornyának elsőemeleti belső részlete. (XIV. sz.)

Ruskin angol esztéta írja valamelyik tanulmányában, hogy a legszebb élmény lenne számára, ha a velencei paloták köveinek meséit kihallgathatná egyszer. Nagyon szórakoztató és vidám történeteket tudnának mesélni azok az öreg kövek ott a lagúnák városában. Szólna a mese egy gazdag kereskedő népről, melynek lehetősége és tehetsége volt ahhoz, hogy az arany csengése mellett olyasmivel is törődjék, amit művészetnek hívnak. Szólna a mese vidám és szerelmes olasz ifjacról, akik a kardot csak akkor forgatták, ha egy másik ifju is szemet vetett szépséges szerelmükre. Szólna a mese gazdag és zseniális művészekről — kilencvenkilenc évet megérvő Tiziánokról, akiknek munkásságát nem zavarták meg barbár keleti népek inváziói — s ha néhány napján jött is ellenség a városba, úgy az dupla árat adott a képek és szobrok alkotóinak. Igaza van Ruskinnak: szépek volnának a velencei palazzók meséi, ha egyszer megszólalának. Százszorta szebbek, mint a magyar paloták, a magyar kövek meséi itt a Duna partján, ahol örök időkig hallgathatná egy, a nyugat kapujában letelepedett maroknyi nép szomorú históriáját. De ha nem volna ennyire tra-

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Fiala Ferenc*

Cím: Budapest legrégibb templomai.

Forrás: *Pesti Hírlap*

<i>Budapest</i>	<i>1930. X. 26.</i>		
(Hely)	(Idő)	(Köt. v. füz.)	(Oldal)

gikus a magyar kövek felébresztett hallgatagsága, talán a velencei paloták is több mesét tudnának a vérről — háboruról. Azonban nekünk éppen ezért kell, hogy szebb legyen egy-egy régen rombadőlt magyar templom primitív kapulábazata, mint a legszebb olasz palota márványhomlokzata. Itt véres malterrel ragasztották egybe a köveket, mint ama bizonyos mesében, amely a Kőmives Kelemenről szól s amely monda beteljesedett tragédiaként huzódik végig az egész magyarországi történetén.

Különösen igaz ez a budapesti templomokra, melyeket nem kímélt sem idő, sem ellenség — s alig hogy felépültek, újra eltűntek a föld színéről. Pedig hányszor kellett felépíteni ugyanazt a templomot, s mennyire dicséretes a magyarság élniakarását egy-egy középkorból ránkmaradt templom. Drágábbak a magyar templomok minden nyugati dőmnél, mert az ottaniak élete az itteniek halálától függött. Pusztulásban pedig itt sohasem volt hiány. Különösen az ország fővárosában, a régi Buda-Pest-en nem. Régi metszetek, rajzok a mai Budavárban nyolc nagy templomról tesznek bizonyosságot — míg a középkori Pesten három egyház állhatott. A két legnagyobb budai templom mind a mai napig fennáll — bár erősen restaurálva. Azonban a hat többi jóformán még alapjaiban sem létezik többé. A nagyközönség a legrégibb fővárosi templomnak a Mátyás-templomot tartja, habár

ennél egy a belvárosi plébánia-, mint a vári helyőrségi templom régebbi keletű. A belvárosi, ha dicsőségben talán nem is, de idő szerint mindenesetre a legrégibb, ami érthetővé válik akkor, ha tudjuk, hogy Budát tulajdonképpen IV. Béla alapította a tatárjárás után a régi Pesttel szemben levő dombon. (Hosszu ideig pesti Ujhegy volt a neve Budának. Mons novus pestiensis.) A belvárosi Nagy Boldog Asszony első történelmi szereplése még 1046-ba nyulik vissza, mikor is a Gellért-, azaz Kelen-hegyről letaszított Gellért püspök holttestét a pesti templomba vitték. Körülbelül ebből az időből maradt meg a templom déli tornyában levő teljesen ép román faltöre-

726.5

1930

Személy:

Helyszám:

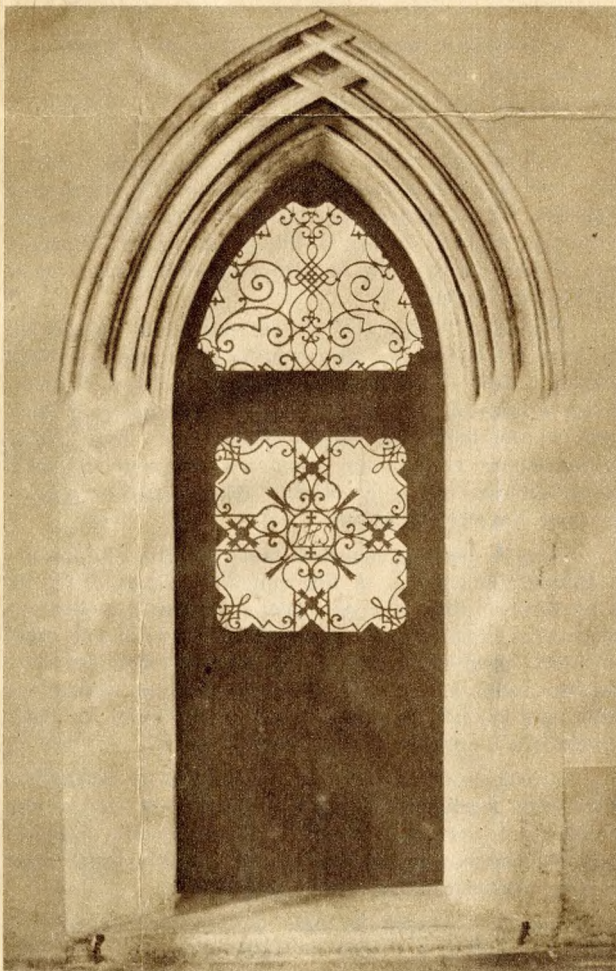

Gót ablakrész a helyőrségi templomban.

7.

dék, mely a leggyönyörűbb románstíliú motívumokat hordja. Később Zsigmond király dolgoztat a templomon, aki a ma is fennálló szentélyt építette hozzá, melynek ablakai még ma is látszanak, ha valaki nem restelli a fáradságot és felmegy a templom padlására. Fontos szerepet játszott a templom Mátyás trónralépése előtt, amit a nagy Bonfini is megemlít. Tudniillik a királyválasztásra összegyűlt negyvenezer nemest nem engedték fel a Várba s így a Duna jegén ütöttek táborot. A nemeség vezetői azután, régi szokás szerint, a templomban gyűltek össze tanácskozás végett és ott határozták el, hogy Mátyást kiáltják ki királlyá. Mátyás, mikor király lett, nem is felejtette el a pesti templomban lefolyt eseményeket és nagy dotációkkal ajándékozta meg az egyházközséget. Mátyás halála után aztán elveszítette jelentőségét Pest is, meg a templom is és a vezető szerepet ismét a budai főtemplom vette át, ahol Bécsből Fehérvárra vivén, három napig volt felravatalozva a legigazságosabb király.

A néphit tulajdonképpen Mátyásról nevezte el a Koronázó-templomot, mivel ő volt az, aki a pompás déli toronnyal ellátta és belül is feldiszipolta. A templom eredetét illetőleg sokan Szent Istvánnak tulajdonítják az alapkövetését, ez azonban merő fantázia. Az első okmány, mely a templomról szól, 1255-ből datálódik s arról szól, hogy az újhegyi templom építése már megindult.

A Capistrán-templom kápolnájának gót ajtókerete, barokkdiszű ajtóval,

Ecclesia B. M. U. Budae

A Koronázó-templom. Rajz a Schedel-krónikából 1448-ból.

Egy másik irat 1269-ből a templom befejeztéről tanuskodik. A templomot nem hiába nevezték az ország főtemplomának, hiszen története teljesen összeforrott azzal.

Az Árpádok kihalta után itt kiáltották ki királlyá a cseh Vencelt, jóllehet Róbert Károly a pápa pártfogoltja volt. A nyakas budaiak azonban 1309-ben mégis kénytelenek voltak behódolni Anjou Károlynak, mivel a pápa a legsúlyosabb egyházi büntetéssel sújtotta őket. Ez volt az oka annak, hogy Róbert Károly nem Budán, hanem Visegrádon tartotta udvarát. A templom sokat köszönhet Zsigmond királynak, aki nyugatrómai császár lévén, itt tartotta hires esküvőjét Mária hercegnővel. Rövid ideig úgy volt, hogy e templomban tartják a hires baseli zsinatot. Fontos szerepet vitt e templom a törökök elleni háboruban, amennyiben Capistrán János e szentegyház falai között mondotta hires beszédeit a pogányok ellen. Hunyadi János e templom falain helyezi el a törököktől zsákmányolt trófeákat és ugyancsak itt hirdetik ki először a pápa ama hires rendeletét, amely a világ összes templomaiban elrendeli a déli harangszót Nándorfehérvár (a mai Belgrád) elestének öröme. Mátyás király itt tartja esküvőjét Arragoniai Beatrix-el 1476-ban. A nagy király halála után az országos zűrzavarban sokat veszít jelentőségéből, míg végül is a hódító török Eszki dzsami-mecsetté alakítja át. A törökök kifűzése után, egész a század elejéig, jóformán romokban hever, mignem a nemzet kegyelele Schulek építésszel újra visszaállította régi fényébe. Sajnos, a restauráció nem őrizte meg a régi emlékeket s így a tulajdonképpeni régi templomból semmi sem maradt meg. Sokkal több eredetiséget őrzött meg a helyőrségi templom, melyet szintén IV. Béla rendeletére emelt minden valószínűség szerint a hires francia-gót építész, Villers d'Honnecourt. Tornyának nagy része ma is a régi falakból áll s csak a külsejét rontották el I. Ferenc barokképítészei. Ez a torony mindenestre egyike hazánk legrégebb emlékeinek s talán eljön még az az idő, mikor levakarják róla az új falazatot s teljes szépségében érvényesül majd a főváros egyetlen eredeti gótkus emléke.

Fiala Ferenc.